AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2012 / 16 • Nisan 2012

D.L. PHİLLİPS'İN TÜRKİYE-ERMENİSTAN PROTOKOLLERİ DİPLOMATİK TARİHİ (TAM METİN)

Ömer Engin LÜTEM

2 Mart 2012 tarihinde ABD Kolombiya Üniversitesi İnsan Hakları İncelemeleri Enstitüsü, bu Enstitüde Barışın İnşası ve Haklar Programı Direktörü olan David. L. Phillips tarafından kaleme alınan Diplomatik Tarih: Türkiye-Ermenistan Protokolleri (Diplomatic History: The Turkey-Armenia Protocols) başlıklı uzun bir incelemesini internette yayımladı. Phillips geçmiş yıllarda Türkiye-Ermenistan ilişkileri ve Ermeni Sorunu konularında kendisinden hayli bahsettirmiş bir kişidir. ABD Dışişleri Bakanlığının teşviki ile 2001 yılında bazı Türk ve Ermeni şahsiyetlerinden oluşan Türk-Ermeni Uzlaşma Komisyonunu kurmuş ve bu Komisyonun 2004 yılında dağılana kadar başkanlığını (moderatörlüğünü) yapmıştır. Söz konusu Komisyonun, vaktiyle önemli mevkiler işgal etmiş kişilerden oluşmakla beraber, resmi bir yönü yoktu; diğer bir deyimle üyeleri Türkiye veya Ermenistan hükümetlerini temsil etmiyorlardı. Bu Komisyon, Amerikalıların Track Two (İkinci Yol) denen, resmi olmayan kişi veya sivil toplum örgütlerinin bir araya gelerek bazı uluslararası sorunların çözümüne katkıda bulunmak veya kolaylaştırmak usulünün bir uygulamasıydı. Track Two görüşmelerinin, kültürel, bilimsel, sportif ve hatta ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için yararlı sonuçlar verdiği görülmüştür. Ama ciddi siyasi görüş ayrılıklarının bulunduğu hallerde bu tür görüşmelerin olumlu bir sonuca ulaşması, diğer bir deyimle hükümetlerin başaramadığını yapması son derecede zordur. Nitekim Türk-Ermenistan Uzlaşma Komisyonu da bu süreci yaşamıştır. Söz konusu Komisyonun sonunu getiren olay, Phillipsin önerisi üzerine, 1948 BM Soykırım Sözleşmesinin 1915 olaylarına uygulanıp uygulanmayacağının, özel bir hukuk kuruluşu olan ICTJe (Geçiş Hukuku Uluslararası Merkezi) sorulması olmuştur. Bu Merkez verdiği cevapta 1948 Sözleşmesinin geriye dönük uygulanamayacağını, bu nedenle de Türkiyeden tazminat ve toprak talep edilemeyeceğini bildirmiş öte yandan, kendisine sorulmamış bir konuya değinerek eğer BM Sözleşmesi geriye dönük olarak uygulansaydı 1915 olaylarının soykırım olacağını ileri sürmüştü. Bu cevap, aynı zamanda, Türkiyenin Ermeni soykırım iddialarını tanıması karşılığında Ermenilere tazminat ödememesi ve toprak vermemesi gibi bir anlam da taşıdığından özellikle Komisyonun Türk üyelerinin itirazını çekmişti. Diğer yandan, Komisyona üye vermeyen Taşnak Partisi, toprak taleplerini dikkate almayan bu cevaptan hiç memnun olmamış ve Alfred de Zayas adında bir hukukçuya 1948 Sözleşmesinin geriye dönük olarak uygulanacağına dair bir rapor yazdırmıştı. İki tarafta da memnuniyetsizlik uyandıran bu olaydan, haklı olarak, Phillips sorumlu tutulmuş ve Komisyon, başka üyelerle devam etme imkânını da bulamayınca, dağılmıştır. Komisyonun görüşmeleri gizli idi. Phillips 2005 yılında Unsilencing the Past (Geçmişin Sessizliğini Bozmak veya Geçmişi İfşa

Etmek) başlıklı bir kitap yazarak Komisyondaki görüşmeleri açıklamış ve bazı üyeleriyle hesaplaşmaya çalışmıştır. Bu arada, Başkan Bushun 2005 ve 2006 yıllarında 24 Nisan mesajlarında ICTJın hazırladığı raporun iki taraf arasında uzlaşmaya doğru kayda değer bir adım olduğunu belirtmiştir. Böylelikle Phillips aracılığı ile ortaya atılan soykırımı tanıma karşılığında tazminat ödememe ve toprak vermeme formülünün ABD Hükümetince de desteklendiği ve belki de ilham edildiği anlaşılmıştır. Gerek Türkiye ve gerek Ermenistan Hükümetleri ise kendi kontrollerinde olmayan Track Two faaliyetlerinden uzak durmayı yeğlemişlerdir. Faaliyetleri nedeniyle Türkiyede genelde güvensizlik beslenen Phillipsin ABDde Türkiye-Ermenistan ilişkileri alanında bir tür uzman olarak algılandığı görülmektedir. Yukarıda değindiğimiz incelemenin Phillips tarafından kaleme alınması da bu kanının sonucu olsa gerekir. Phillips söz konusu incelemesinde Türkiye-Ermenistan Protokollerinin hazırlanmasını ve imzalanmasını anlatmaktadır. Bunun için Türk, Ermeni ve Amerikalı bazı kişilerle yaptığı söyleşilerden ve bu konuda yayınlanmış bazı yazılardan yararlanmıştır. Sonunda ortaya 128 sayfalık bir metin çıkmıştır. Ne var ki Phillips olayları analitik değil kronolojik bir şekilde anlattığından söz konusu inceleme bir ayrıntı yığınına dönüşmüştür. Bu nedenle Protokoller konusunu esasen bilenler Phillipsin incelemesinden bir şey öğrenememiş, bilmeyenler ise bu ayrıntı denizinde kaybolup gitmişlerdir. Diğer yandan, anlattıklarında özellikle bazı rakamlarda, maddi hatalar da vardır. Ayrıca bu metinde yer alan İfade Özgürlüğü, Hrant Dink, Ergenekon gibi bahisler, kendine özgü önem taşımakla beraber, genel olarak Türkiye-Ermenistan ilişkilerini ve özellikle de protokolleri hiç etkilememiş olaylardır. Kanımızca Phillipsın bu incelemesinde ilgi çeken iki husus vardır. Birincisi ABDnin, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi için Track Two formülünü uygulamak gayretleridir. İkincisi ise Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi için bundan sonra neler yapılabileceğine dair bazı önerilerdir. Phillips Türkiye-Ermenistan arasında resmi düzeyde temas eksikliğine karşılık iki tarafın sivil toplum örgütlerinin işbirliğini sürdürdüğünü ve bu iş için gerekli mali kaynağın büyük kısmının ABD Hükümeti tarafından sağlandığını ifade etmektedir. Adı geçene göre bu iş için Erivandaki U.S.AİD Misyonunda 2,4 milyon, Ankaradaki ABD Büyükelçiliğinde ise 2,3 milyon dolar ödenek ayrılmıştır. Ocak ayında TEPAV tarafından yayınlanan bir incelemede Track Two faaliyetlerinin %47,3ünün ABD tarafından finanse edildiği ancak başka kaynaklarca sağlanan finansmanın içinde Amerikan katkısı da bulunduğundan aslında ABDnin payının çok daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Başka ülkeler arasında Almanya, İsveç ve İsviçrenin bazı kuruluşları sayılabilir. Türkiye ve Ermenistanda hangi kuruluş ve kişilerin bu tür toplantılara katılacağını finansmanı sağlayan taraflar saptamaktadır. Ortada önemli bir para bulunduğundan bu faaliyetlere katılmak isteyenlerin sayısının fazla olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Phillips özellikle ABD tarafından organize edilen faaliyetleri eleştirmekte, ABDnin Ankara ve Erivan Büyükelçilikleri arasında koordinasyon eksikliğinden ve bu toplantılara katılan Ermeni Grupları arasında ve ayrıca Türk grupları arasında koordinasyon yokluğundan ve Türk ve Ermeni grupları arasında da koordinasyon bulunmadığından bahsetmektedir. TEPAVın yukarıda değindiğimiz incelemesinden de Ermeni Gruplarının finansman yönünden kayrıldığı sonucu çıkmaktadır. Kısaca özellikle ABDnin gayretleriyle Türk ve Ermeni sivil toplum örgütleri ve mesleki kuruluşları arasında yoğun olarak nitelendirilebilecek temaslar yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu temasların, iki ülke arasında belirli alanlarda bir işbirliğini gerçekleştirmiş, hiç olmasa teşvik etmiş olması beklenirdi. Ne var ki ortada böyle bir sonuç görülmemektedir. Kısaca Türkiye-Ermenistan

arasında resmi temasların başarısızlığından sonra Track Two faaliyetlerinin de aynı akıbete uğramış olduğu kanısı edinilmektedir. Phillipsin Diplomatik Tarih: Türkiye-Ermenistan Protokolleri adını taşıyan incelemesinin sonunda İleriye Giden Yol başlığı altında Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesi için neler yapılabileceğine ilişkin önerilerini açıklamıştır. Görüleceği üzere bu öneriler çok sayıdadır ve birçok konuyu ilgilendirmektedir. Biz, bu önerileri kısaltarak ve bazı başlıklar altında toplayarak aşağıda vermekteyiz. Sivil Toplum Faaliyetlerinin Arttırılmasına İlişkin Öneriler Phillipsin önerilerinin başında, kendisinin uzmanlık alanına giren, Track Two faaliyetleri, diğer bir deyimle Türkiye ve Ermenistanın Sivil toplum örgütleri ve meslek kuruluşları arasında yapılacak temaslar gelmektedir. Phillips hükümetler düzeyinde ilerleme olmadığı bir dönemde Track Two faaliyetlerini gerekli görmektedir. Adı geçen bu konuda yeterli fon olmadığından yakınmakta ve Avrupa Birliğinin bu faaliyetlere katılarak bir Türkiye-Ermenistan Fırsat Fonu kurulmasını istemektedir. Ayrıca bazı faaliyetleri finanse etmiş olduğu anlaşılan İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansının da bir Track Two Uygulamalarını Gözden Geçirme Konferansı düzenlemesini öne sürmektedir. Phillipsin Sivil toplum örgütleri faaliyeti hakkındaki somut önerileri şu şekilde özetlenebilir. 1. Sivil toplum örgütleri iyi komşuluk ilişkilerini belirten ve beraberce çaba gösterecek alanları saptayan bir Dostluk Antlaşması tasarısı hazırlamalıdır. 2. Diğer bir öneri ise iki ülkenin düşünce kuruluşlarının Türklerin Ermenilere Ermenilerin Türklere karşı sosyal davranışı hakkında bir kamuoyu yoklaması yapılması ve bunun sonuçlarının Track Two alanındaki faaliyetler, ilerisi için politika saptanması ve hükümetler arası temaslar için kullanılmasıdır. Ekonomik İşbirliği İçin Öneriler 1. Türkiye ile Ermenistan arasında, Anide Arpaçay üzerindeki köprünün, Ermenistanın Modern Türkiyedeki kültürel varlığının sembolü olarak, onarılmasını ve en azından turizm için açılması, 2. Karsta, halk tarafından istenmediği belirtilerek yıkılan İnsanlık Anıtının Türkiye-Ermenistan uzlaşmasının sembolü olarak Türk ve Ermeni sanatçılarının katkılarıyla yeniden yapılması, 3. Türk ve diğer uzmanları cezp etmek amacıyla, mesela kanserle ilgili araştırmalar için, Ermenistanda Mükemmellik Merkezleri açılması ve Ermenistanın burayı, bilimsel toplantılar için ziyaret edecek Türklere, vize kolaylığı göstermesi, 4. Kişiler arasındaki ve ticari alandaki temasların arttırılması için Erivan ile Van arasında charter seferlerinin arttırılması ve bu amaçla THYnin Erivanda bir büro açması, 5. Ankaranın, hacı kafileleri ve kültürel turlar için, Ermeni turistlerini taşıyan otobüslere sınırı açması, 6. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı çerçevesinde 200 Ermeni kamyonunun Türkiyeden geçişine izin verilmiştir. Ermeni kamyonların Türkiyeye mal taşımalarına da izin verilmesi, 7. Türkiyenin Ermenistan sınırındaki illerinin ekonomik kalkınmasına yardım için Ermenistandan elektrik ithal etmesi, 8. Ermenistanın Türkiye sınırındaki Kazak kentinde, endüstri parkı ve serbest ticaret bölgesinden oluşan bir Nitelikli Endüstri Bölgesi kurulması. Bu bölgede üretilecek malların ABDye gümrük vergisi ve kota olmadan girmesi mümkün olacaktır, 9. Türkiyenin Internet için kullanılan fiber optik kablosu Karsa kadar uzanmaktadır. Bu kablonun Ermenistan tarafından kullanılması olanakları araştırılmalıdır. Hükümetler arası Temasların Canlandırılması İçin Öneriler 1. Phillips yukarıda değindiğimiz ICTJ raporunda varılan sonucun (Türkiyenin soykırım iddialarını tanımasına karşılık tazminat ödememesi ve Ermenistana toprak vermemesi) hükümetler arası temaslar ve iki ülkenin uzlaşmasına ilişkin yol haritası için kullanılmasını öne sürmektedir. 2. Diğer ve önemli bir öneri iki ülkenin aralarındaki sınırı tanımaları ve açmalarıdır. Bunun için 1921de imzalanan

Moskova ve Kars Antlaşmalarının yükümlülüklerini teyit eden notalar teati edilmelidir. Böylelikle malların sınırdan serbestçe geçmesi de sağlanacaktır. Nota teatisi bu konuda parlamento kararı alınmasını gereksiz kılmaktadır. 3. Van Depremine Ermenistanın yaptığı yardımdan esinlenerek, acil haller için Türkiye ve Ermenistanın işbirliği yapması sağlanmalıdır. 4. Tehcir edilen Ermenilerin ahfadına (torunlarına) Türk vatandaşlığı kazanma hakkı verilmelidir. 5. Başkan Erdoğanın Dersim isyanında ölenler için af dilediği dikkate alınarak ve zamana ve koşullara bağlı olmak üzere Ermenilerin acıları için de özür dilemesinin Türkiyenin çıkarına olacağı belirtilmektedir. 6.Türkiyenin önerisi olan Ortak Tarih Komisyonu ele alınmadan önce, arşiv araştırmaları konusunda metodoloji üzerine yoğunlaşacak ve Türk, Ermeni ve uluslararası uzmanlardan oluşacak bir araştırma komisyonu kurulmalıdır. 7.Türk ve Ermeni uzmanlarından kurulacak bir ortak komite (Türkiyede) restore edilecek eser ve yerleri saptamalıdır. 8. Osmanlı Ordusunda görev yapan Ermenilerin rolünü belirtmek üzere bir sergi açılmalıdır. 9. Tehcir edilen Ermenilere, onları saklamak, barındırmak gibi yollarla yardım etmiş olan Dürüst Türklerin ismi Erivandaki Ermeni Soykırım Müzesinde teşhir edilmelidir. 10. Obama Hükümeti Türk ve Ermeni ortak çıkarlarını birlikte ele alan yeni yaklaşımları saptamak için bir siyaset araştırması yapmalıdır. Bu arada ABDnin Ermeni soykırım iddialarını tanımasının iki tarafı uzlaşmaya götüren koşulları yaratıp yaratmayacağı da tartışılmalıdır. 11. Türk Ceza Kanunun 301. maddesi kaldırılmalıdır. 12. Phillipsin önerilerinden biri de Azerbaycanı ilgilendirmektedir. Buna göre Bakü, Karabağ konusunda çözüm için gerekli iradeyi göstermediği taktirde, Minsk Grubu eş başkanları Azerbaycanın bu engelleyici davranışını açıkladıktan sonra müzakereleri askıya almalıdır 13. Başbakan Erdoğan, insanlık adına, idari bir emirle Türkiye-Ermenistan sınırını açtırmalı ve hatta Protokollerin T.B.M.M.ce onaylanmasını sağlamalıdır. Bu âlicenaplık İslâm ilkelerine uygundur, ayrıca Atatürkün Yurtta Barış, Dünyada Barış idealinin de gerçekleşmesine hizmet etmektedir. Phillipsin Türkiye-Ermenistan İlişkilerinin normalleşmesine yardım edebileceğini ifade ettiği bu önerilerinin incelenmesinden şu sonuçlara varabiliyoruz. İlk olarak adı geçenin kısaca Track Two denen sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerine gereğinden fazla önem verdiği görülmektedir. Hükümetler arası temasların olmadığı veya asgariye indiği bir sırada sivil toplum örgütleri arasındaki temasların arttırılması esasta doğru bir düşünce olmakla birlikte iki ülke arasında başta soykırım iddiaları, sınırların dokunulmazlığı ve Karabağ sorunu nedeniyle ciddi anlaşmazlıklar bulunduğu bir dönemde, sivil toplum örgütleri tarafından yapılacak faaliyet ve girişimlerden olumlu sonuçlar alınması güçtür. Bu çerçevede, Phillipsin önerdiği gibi Track Two çalışmaları sonucunda bir Dostluk Anlaşması tasarısı hazırlanması, ilke olarak mümkün ise de, iki ülke hükümetlerinin ne yetkisi ne de sorumluluğu bulunan kişi ve/veya kuruluşlarca hazırlanan metinleri kabul etmeleri beklenmemelidir. Bu itibarla Track Two görüşmelerinin daha mütevazi sorunlarla ilgilenmesi ve özellikle kültürel, bilimsel, sportif ve ekonomik konular üzerinde yoğunlaşması halinde başarı olasılığını arttıracaktır. Phillipsin önerilerin incelenmesinde bunların neredeyse tamamının Ermenistanın lehine olduğu görülmüştür. Aracılık yapan bir kişinin, mümkün olduğu kadar tarafsız kalması gerektiği açıktır. Oysa Phillips, Türk-Ermeni Uzlaşma Komisyonu çalışmalarında olduğu gibi, bu kez de Ermeni tatmin edecek öneriler ileri sürmektedir ancak böyle yapmakla da bunların Türkiye tarafından dikkate alınması olasılığını azaltmaktadır. Bilindiği üzere Türkiye-Ermenistan Protokolleri Karabağ sorunu nedeniyle yürürlüğe girememekte ve iki ülke arasındaki sınır kapalı olmaya devam

etmektedir. Philippsin önerdiği gibi Arpaçay üzerindeki köprünün onarılarak en azından turizm için kullanılması, hacı kafileleri ve kültürel turlar için Ermeni turistlerini taşıyan otobüslere sınırın açılması, Erivan ve Kars arasında kişiler arasında ve ticari alanda temasların arttırılması için charter seferlerinin başlatılması ve Ermeni kamyonlarına Türkiyeye mal taşıma izninin verilmesi gibi hususular gerçekleştiği taktirde sınır büyük ölçüde açılmış olacak, diğer bir deyimle protokollerin yürürlüğe girmemesi by pass edilecektir. Türkiyenin Doğu illerinin enerjiye ihtiyacı bulunduğu, Ermenistanın da elektrik satabilecek durumda olduğu o nedenle böyle bir alışverişin gerçekleşmesinin iki ülke ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunabileceği gibi daha ziyade Ermeni/ Amerikan kaynaklı bazı spekülasyonlar vardır. Phillips de bunları tekrarlamaktadır. Ancak yakından bakıldığında Ermenistanın elektrik üretmek için güvenilir kaynaklara sahip olmadığı görülmektedir. Başlıca kaynak olan Metzamor nükleer santrali çoktan ömrünü tüketmiş olup onarılması için sık sık kapatılmaktadır. Elektrik üretmek için diğer kaynaklar olan petrol ve doğal gaz da Ermenistan tarafından ithal edilmektedir. Bazı güvenlik sorunları nedeniyle Gürcistan üzerinden yapılan ithalat zaman zaman kesilmektedir. Bu durumda Ermenistandan elektrik alındığı takdirde sorunlar yaşanması kaçınılmazdır. Phillipsin hükümetler arası temasların canlandırılması başlığı altında ileri sürdüğü görüşlerin bir kısmı değil bu temasları canlandırmak, bunlar üzerinde ısrar edildiği takdirde temasların daha baştan akamete uğramasına neden olacak niteliktedir. ICTJnin meşhur Türkiyenin soykırım iddialarını kabul etmesine karşılık tazminat ödememesi ve Ermenistana toprak vermemesi formülü Türkiyenin şimdiye kadar izlediği ve bundan sonra da izlememesi için bir neden olmayan politikasına tamamen terstir. ABD soykırım iddialarını tanıdığı takdirde bunun zamanla iki tarafı uzlaşmaya götürebileceği gibi bir düşüncenin ise, Türkiyede gerek hükümetlerin gerek kamuoyunun ABD soykırım tasarılarına gösterdiği büyük tepki hatırlandığında, gerçekleşme olasılığı yoktur. Başbakan Erdoğanın Dersim olayları için özür dilemesini Ermeniler için de yapılması önerisi Birinci Dünya Savaşı sırasında sadece Ermenilerin sıkıntı çektiği gibi yanlış ve çok yaygın bir kanıya dayanmaktadır. Bu savaş sırasında 518.000 Müslüman sivilin Ermeni çeteleri tarafından katledildiği, bir süre önce yayımlanan Osmanlı resmi belgeleriyle ortaya konmuştur. O itibarla, Ermeniler ve onları destekleyenler adil bir hafıza ya sahip olmadıkları sürece Türkiye-Ermenistan ve Türkler ve Ermeniler arasında gerçek anlamda bir barışmanın mümkün olmayacağı ortadadır. Phillips Karabağ konusunda hiç gerçekçi değildir. Azerbaycan bu sorunu çözmek için gerekli iradeyi göstermediği takdirde, diğer bir deyimle Ermenistana taviz vermediği takdirde, Minsk Grubunun müzakereleri askıya almasını önermektedir. Günümüzde Azerbaycanın Türkiye ile birlikte Minsk Grubuna yönelttiği eleştiriler dikkate alındığında bu Grubun kendisini etkisizleştirmesinden şikâyetçi olacakları zannedilmemektedir. Phillipsin önerileri içinde en olumlusu Türkiye ve Ermenistanın aralarındaki sınırı tanımalarına ve açmalarına dair olanıdır. Bunun nota teatisiyle yapılabileceğini ve ayrıca bir parlamento kararına ihtiyaç olmadığını söylemektedir. Bu teknik olarak mümkündür. Ancak iki ülke arasındaki sınırın Karabağ sorununda bir ilerleme sağlanamadığı için kapalı kalmaya devam ettiğini unutmuşa benzemektedir. Son olarak Phillips Başbakan Erdoğandan insanlık namına idari bir emirle Türkiye-Ermenistan sınırını açtırmasını ve Protokollerin T.B.M.M.ce onaylanmasının sağlanmasını istemektedir. Ancak Türkiye Başbakanının ülkesinin yıllardan beri izlediği politikaları terk ederek ve Azerbaycan ile ilişkileri göz ardı ederek Ermenistana böyle bir hediye vermesinde ne yarar bulunduğu anlaşılamamaktadır.

Phillipsin önerilerinin esas itibariyle Ermeni görüşlerini yansıttığı bu nedenle de bir bütün olarak kabulüne ve uygulanmasına olanak bulunmadığı kanısındayız. Belki içlerinde siyasi niteliği olmayan bir kaçı üzerinde (mesela Karstaki fiber optik kablonsun Ermenistana uzatılması gibi), Ermenistan halen içinde bulunduğu seçim ortamından çıktıktan sonra ilgi gösterdiği takdirde, durmak mümkün olabilecektir.

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: LÜTEM, Ömer Engin. 2026. "D.L. PHİLLİPS'İN TÜRKİYE-ERMENİSTAN PROTOKOLLERİ DİPLOMATİK TARİHİ (TAM METİN)." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2012 / 16. Nisan 01. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/D-L-PHILLIPS-IN-TURKIYE-ERMENISTAN-PROTOKOLLERI-DIPLOMATIK-TARIHI-TAM-METIN

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır